

Linnéa Åberg, Nina Tryggvason & Anette Bolin

”Vi märker det direkt”

Socialarbetare på familjecentralers konstruktion av ”social-arbetsarbetsändelser” i en tid av strukturella samhällsförändringar

Recognising problems early and offering early intervention is highlighted as central to preventive social work. This is often targeted at children, young people and families, usually at the individual level and particularly at the interaction between parents and children. One activity that often is highlighted as a good example of this is the parent support work of social workers in Family Centres. Yet, In this study, we focus on a common expression among family centre staff that in their work they ‘notice early on’ the consequences of structural changes and shifts in values in (local) society. This suggests that parent support workers not only see the individual's (parent's) shortcomings and needs but are also able to recognise societal shortcomings at an early stage. The article is based on an ethnographic study of two family centres, one in a large city and one in a small town, where we followed the everyday work of parent support workers. Using de Montigny's (1995) concept of social working and Lipsky's (2010) and Brodtkin's (2011) theories of street-level bureaucracy, we analyse what preventive social workers identify early on, how they construct “social work events,” and how they use discretion in relation to structural changes affecting families. The different stages of the work process include analyses of meetings with families, conversations with colleagues and collaborative meetings. Knowledge is developed about poverty and its consequences and the conditions required to provide children with stable housing and decent economic conditions. With this knowledge, parental support workers initiate interventions for families at the individual level, and they also try to demonstrate what is happening to other stakeholders in order to develop effective interventions, often without success. Social workers' knowledge of societal changes and their consequences for families with children is thus an untapped resource in preventive measures, such as community planning and policy work. The study wants to contribute to broadening the perspective on what early intervention could be to counteract the consequences of poverty. From focusing on the individual (child/parent), to focusing on early intervention at the structural level. The valuable knowledge of parental support workers can thus help to ensure children's rights at the societal level.

Keywords: family centres, parental support, preventative social work, social working, temporality

Linnéa Åberg är universitetslektor, Avdelningen för socialt arbete och socialpedagogik, Högskolan Väst
Nina Tryggvason är universitetslektor, Avdelningen för socialt arbete och socialpedagogik, Högskolan Väst

Anette Bolin är professor, Avdelningen för socialt arbete och socialpedagogik, Högskolan Väst

Kontakt: linnea.aberg@hv.se

<https://doi.org/10.64098/SVT.2025.32.55463>

Socialvetenskaplig tidskrift, vol 32, nr 3-4 (2025), s. 328-352.

© 2025 Författarna, Licens: CC-BY 4.0.

Inledning

Om det är någonting som sker, någon förändring så märker man det på en familjecentral väldigt snabbt...om det händer någonting i samhället någon sådan här förändring så är det som att det går direkt liksom (Karin, föräldrastödjare på familjecentral)

Så här beskriver Karin som är föräldrastödjare på en familjecentral hur hon och hennes kollegor *tidigt märker* av förändringar i samhället genom mötet med familjer som drabbas av dess konsekvenser. Karin har arbetat i samma stadsdel i fyrtio år. Hon har sett barn bli föräldrar, sett föräldrar bli mor- och farföräldrar. Karin och hennes föräldrastödskollegor har i arbetet kontinuerlig kontakt med BVC-sköterskor, mödrahälsovården och pedagoger på öppna förskolan och möter dagligen blivande och nyblivna föräldrar. På så sätt har de en möjlighet att tidigt fånga upp familjer som möter på svårigheter i sin vardag. Att tidigt märka, som Karin beskriver att hon gör, är en central del i uppdraget för det förebyggande sociala arbetet. Det handlar om att uppmärksamma signaler på möjliga problem och behov, analysera dessa och utifrån det erbjuda tidiga insatser (SOU 2020:47).

Det finns en samsyn kring vikten av tidiga förebyggande insatser, trots det så beskriver forskning sällan hur arbetet med att tidigt upptäcka och erbjuda tidiga insatser går till i det vardagliga arbetet. I motsats till den omfattande forskningen om hur arbetet går till när myndighetsutövande socialtjänst reaktivt märker av sociala problem (Blomberg, Kroll, & Meeuwisse 2013; Gümüscü, Nygren & Khoo 2020; Morrow 2024; Roesch-Marsh 2018).

Genom att analysera hur det går till när förebyggande socialarbetare tidigt märker samhällsliga förändringar i mötet med familjer syftar denna studie till att belysa hur det förebyggande sociala arbetet konstruerar "socialarbetarhändelser". Genom analysen kan vi få en djupare förståelse för hur det förebyggande socialarbetet navigerar och agerar, och få kunskap om skillnaden mellan hur händelser processas i myndighetsutövande - och förebyggande socialt arbete.

Frågeställningarna som studien ämnar svara på är:

- På vilka sätt konstrueras socialarbetarhändelser inom det förebyggande sociala arbetet?

- Hur samspelar socialarbetarens professionella bedömning och användning av handlingsutrymmet med möjligheten att utforma insatser inom det förebyggande sociala arbetet, särskilt i ljuset av hur strukturella samhällsförändringar påverkar individers livssituation och behov?

De samhällsförändringar som är i fokus är förändringar i utlänningslagen. Förändringarna handlar bland annat om restriktivare lagar för återförening med familjemedlemmar, införandet av tidsbegränsade uppehållstillstånd och långvariga asylprocesser (SFS 2019:481, SFS 2021:813). Det handlar också om att myndighetsutövande socialtjänst uppfattas ha blivit mer restriktiva i sina bedömningar för att ge bistånd t.ex. i form av boende eller tolkningen av att ”stå till arbetsmarknadens förfogande” för att erhålla ekonomiskt bistånd (SoL 2001:453 4§, 2025:400 3§).

Bakgrund - Familjecentraler och föräldrastödjande arbete

Familjecentraler är en samverkansform som vuxit fram ”underifrån”, genom att barnmorskor och BVC-sjuksköterskor tillsammans med socialarbetare och pedagoger på öppna förskolan identifierade behovet av att arbeta gemensamt för att erbjuda ett tidigt, lättillgängligt och flexibelt stöd till familjer med små barn (Bing & Abrahamsson 2011). I dag finns omkring 250 familjecentraler eller familjecentralsliknande verksamheter i Sverige. Genom samlokalisering och samverkan ska de fungera som en universell ingång för alla föräldrar med barn 0–6 år (i vissa fall 0–12 år) i det område där de är belägna (familjecentraler.se 2024).

Nästan alla blivande och nyblivna föräldrar i Sverige har kontakt med mödra- och barnhälsovården och på de platser där det finns familjecentraler ingår även en öppen förskola i samma lokaler. Den öppna förskolan, där också socialarbetare medverkar, fungerar som ett nav i verksamheten och skapar en mötesplats där föräldrar och barn kan träffa andra (Ulfsdotter & Borén 2023).

Organisatoriska ramar och professionella roller

De olika professionerna inom familjecentralen har varierande grad av struktur i sitt arbete. Mödra- och barnhälsovården arbetar utifrån nationella program med tydliga riktlinjer för vad som ska göras och när. Pedagogerna har sin plats i den öppna förskolan, där den dagliga rutinen och samvaron sätter ramarna för verksamheten. För

den förebyggande socialtjänsten är arbetet mer löst definierat och mindre rutinartat, men det finns övergripande principer för arbetet som att arbeta för barns jämlika livsvillkor (Cesares Olsson 2022). I den här studien använder vi titeln *föräldrastödjare* för socialarbetare på familjecentralen, även om andra benämningar som *familjerådgivare* eller *familjestödjare* också förekommer. På ett fåtal familjecentraler finns även myndighetsutövande socialtjänst utlokaliserad, men dessa verksamheter ingår inte i denna studies fokus.

Föräldrastödjarnas juridiska ramar återfinns i Socialtjänstlagen (SoL 2001:453 5 kap 1-3§, 2025:400), och framförallt om att forma åtgärder för att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden för barn och unga. Bing & Abrahamsson (2011) menar att socialarbetare inom familjecentraler till skillnad från myndighetsutövande socialtjänst har ett relativt stort handlingsutrymme att forma sitt arbete utifrån lokala behov. Myndighetsutövande socialarbetare ansvarar för ärendehandläggning, dokumentation och har beslutanderätt om bistånd, exempelvis ekonomiskt stöd eller boende (Ponnert & Svensson 2025). Socialarbetare på familjecentral saknar däremot sådant mandat, vilket innebär att deras arbete inte genererar direkta kostnader för socialtjänsten. Samtidigt möter de föräldrar med stora materiella behov utan möjlighet att bevilja exempelvis ekonomiskt bistånd eller boende. Icke behovsprövade insatser, såsom föräldrastödjarnas stöd, har fram till att den nya socialtjänstlagen trädde i kraft omfattats av riktlinjer om att inte dokumentera. Den nya socialtjänstlagen (SoL 2025:400 14 kap. 3 §) innebär dock en förändring. Även icke behovsprövade insatser ska nu dokumenteras, men utan personuppgifter. Dokumentationen ska i stället omfatta exempelvis genomförda aktiviteter och insatser.

Typiska arbetsområden för föräldrastödjare innefattar:

- Att stärka föräldraförmåga, ofta med fokus på empowerment och hälsofrämjande insatser.
- Att stödja samvaron mellan barn och föräldrar.
- Att främja sociala nätverk runt familjen.
- Att ge information och rådgivning.
- Att erbjuda samtalsstöd vid exempelvis relationskonflikter.
- Att uppmärksamma barn med särskilda behov.

Vanliga inslag i verksamheten är föräldrautbildningar, såsom *Förälder i nytt land*, *Trygghetscirkeln* och *ABC*. Arbetet bedrivs på tre nivåer: universellt, selektivt och indikerat. Det universella arbetet riktar sig till alla, exempelvis genom öppna förskolan och generella föräldraskapsutbildningar. Det selektiva arbetet riktar sig till grupper med gemensamma behov, såsom ensamstående eller nyanlända föräldrar. Det indike-

rade arbetet sker när ett specifikt problem identifierats och kräver individuell hantering, exempelvis samtalsstöd kring psykisk hälsa eller föräldra-barnrelationen (Ulfsdotter & Borén 2023).

Tidigare forskning

Forskning om socialt arbete på familjecentral

Internationellt finns en omfattande forskning om föräldrastöd riktat till småbarnsfamiljer. Dock varierar både formerna för och kontexten i vilket stödet ges avsevärt mellan olika länder, vilket försvårar möjligheten att dra generella slutsatser (Littmarck et al. 2018). Trots dessa variationer är mycket av stödet inriktat på att stärka föräldraskapet genom information, rådgivning och utbildning (Devaney et al. 2024). I Sverige är forskningen om familjecentraler begränsad, särskilt vad gäller det sociala arbetet som bedrivs där.

Familjecentraler lyfts i forskning fram som exempel på holistiska modeller för familjestöd (Devaney et al. 2024; Bulling 2017; Bing & Abrahamsson 2011). Ett exempel är Golsäter och Andersson (2024), som undersökt professionellas erfarenheter av samverkan mellan sjuksköterskor och socialarbetare vid utökade hembesök hos familjer med små barn. Syftet med dessa hembesök var att främja barns hälsa och tidigt identifiera riskfaktorer i familjen. Studien visar att det tvärprofessionella samarbetet stärktes genom aktörernas kompletterande kompetenser, och att samlokaliseringen inom familjecentralen utgjorde en strukturell förutsättning för fungerande samverkan. Vissa studier fokuserar på socialarbetarens roll. Bing och Abrahamsson (2011) beskriver hur socialarbetare på familjecentraler verkar i vardagliga sammanhang, vilket möjliggör tidiga insatser och snabb hjälp till föräldrar. Deras närvaro ger även andra yrkesgrupper enkel tillgång till konsultation vid oro för familjers situation. Författarna betonar att arbetet på familjecentraler skiljer sig från det som bedrivs på traditionella socialkontor, särskilt genom att socialarbetare i mindre utsträckning behöver anpassa individen till organisatoriska strukturer och istället ge utrymme att utgå från familjens behov. Denna studie kan bidra med kunskap om hur sådana anpassningar kan gå till i det vardagliga arbetet.

Etnografiska studier om socialarbetarens vardagliga praktik

Etnografisk forskning som beskriver hur socialarbetare i det vardagliga arbetet formar sitt arbete har i stor utsträckning fokuserat på det myndighetsutövande socialarbetet och hur "fall" konstrueras (De Montigny 2014; Lillis et al. 2020; Morrow 2024; Roesch-Marsh 2018). Dessa studier belyser processen från att *se* en händelse, *registrera* och *reflektera* över den, till att *dokumentera* den skriftligt. Morrow (2024) visar bland annat hur processen går från den enskilde socialarbetaren, till teamets bearbetning, till att sen bli text. Texten anpassas ofta för att möta förväntningar från läsare, såsom chefer, vilket innebär att upplevelser omformas för att passa organisatoriska syften. Teamets reflektioner och textproduktionen spelar ofta en central roll i skapandet av "fall", vilket visar hur särskilda beteckningar och ord är betydelsefulla i framskrivandet för att få effekt. Lillis, Leedham och Twiner (2020) argumenterar för att det är genom textarbete som socialt arbete konstitueras och att det skrivna bär med sig makt som avgörande för tillgång till resurser och insatser.

Hur det sociala arbetet konstrueras inom det förebyggande sociala arbetet har däremot studerats i mindre utsträckning. Inom detta fält spelar dokumentation en mindre roll, istället sker tolkning och förståelse av människors berättelser i stunden. Dessa möten äger ofta rum i semi-offentliga miljöer med hög tillgänglighet, där besökarnas motiv kan variera stort. Andersson (2013) lyfter fram att organisationer inom förebyggande arbete kan förändras för att möta nya behov, snarare än att individen måste anpassas till organisationens mål. Även Grymonpreza, Roose och Roets (2017) framhåller att detta arbete möjliggör en mer flexibel och behovsanpassad praktik. Till skillnad från tidigare forskning om socialt arbete som fokuserat på formerandet av socialarbetarhändelser som en textbaserad praktik, är detta, utifrån vår kännedom, den första etnografiska studien som analyserar hur socialarbetarhändelser konstrueras i förebyggande arbete på familjecentraler utan att textproduktion är det primära verktyget.

Teori

En teoretiker som har bidragit till förståelsen av socialarbets vardagliga praktik är Gerald de Montigny (1995). Med utgångspunkt i den institutionella etnografin har de Montigny utvecklat teorier om det sociala arbetandets karaktär. Han argumenterar för att socialarbetare i sitt dagliga arbete aktivt konstruerar vad han kallar en "socialarbetarhändelse". Denna händelse formas i relation till, men är också med och formar, de organisatoriska och politiska strukturer som ramar in det sociala arbetet.

Dorothy Smith (2015, s. 205) beskriver detta som att den professionella transenderar det lokala. Genom att flytta händelser från det konkreta och faktiska till andra rum, som dokumentation, möten och databaser så formas en "socialarbetarhändelse". Vissa aspekter av individens vardag fokuseras, medan andra marginaliseras, vilket bidrar till att skapa ordning i den sociala världen. Även till synes kaotiska eller komplexa situationer blir hanterbara genom etablerade kategorier såsom "barnmisshandel", "våld i nära relationer" eller "psykisk ohälsa". Dessa begrepp delas ofta mellan olika professioner inom det psykosociala fältet, såsom socialarbetare, psykologer och psykiatriker, vilka tränats i att identifiera dessa fenomen i lokala situationer.

Socialarbetarens diskursiva makt manifesteras i benämning och kategoriseringen av händelser, vilket kan förstås som en del av den diskursiva ordningen inom socialt arbete. Detta innebär att komplexa, ofta röriga, mänskliga erfarenheter omvandlas till strukturerade, rapporterbara och hanterbara "fall" som passar in i organisationens ramar. Socialarbetare reagerar alltså inte bara på problem utan är också med och konstruerar dem inom en institutionell ram.

De institutionella ramarna sätter också upp gränser för vad som konstrueras till en socialarbetarhändelse, vilket kan förstås med hjälp av Lipskys (2010) och Brodskins (2011) teorier om hur socialarbetare genom praktiskt arbete bidrar till policyutformning. Lipsky (2010) beskriver frontlinjefunktionerna som *street-level bureaucrats* som i mötet med medborgare tolkar och omsätter policy under villkor av begränsade resurser, tidspress och otydliga mandat. Detta skapar ett betydande handlingsutrymme, där professionella utvecklar strategier för att hantera komplexa situationer och samtidigt upprätthålla legitimitet. Handlingsutrymmet är därför inte bara ett individuellt fenomen, utan en central mekanism för hur policy faktiskt implementeras. Brodskin (2011) fördjupar denna förståelse genom att visa att handlingsutrymmet inte är neutralt, genom vardagliga beslut och prioriteringar skapas en "policy i praktiken", där organisatoriska logiker, professionella normer och etiska överväganden samspelar.

de Montigny (1995, 2014) menar att socialarbetare inte bara producerar vad som blir en socialarbetarhändelse i förhållande till organisatoriska ramar. En ytterligare aspekt är att arbetet också har en ideologisk dimension där socialarbetare tolkar och beskriver situationer utifrån de normer och värderingar som professionen anser vara legitima. De använder också sunt förnuft och en erfarenhetsbaserad kunskap. de Montigny (1995) menar vidare att socialarbetare inom myndighetsutövning ofta ramar in sitt arbete som vetenskaplig problemlösning, även när det innefattar känslomässiga och moraliska komplexiteter.

de Montigny påpekar även att den utformning som präglar det sociala arbetet, där fokus ligger på att arbeta med ett "fall", exempelvis en familj, gör det svårt att uppmärksamma strukturella villkor som formar familjens situation. Dokumentation är den mekanism som bidrar till att isolera familjens situation, vilket gör att den framstår som enskild och avskild från bredare samhälleliga sammanhang.

Sammanfattningsvis formas en socialarbetarhändelse genom en aktiv konstruktion där socialarbetaren, inom organisatoriska och politiska ramar, omformar komplexa vardagssituationer till hanterbara och legitima problem genom kategorisering, professionella normer och handlingsutrymme. Socialarbetarhändelser formas genom att lyfta ut särskilda delar från händelser och situationer från det lokala mötet till andra extralokala rum och kontexter (t.ex. dokumentation eller kollegiala forum). Som lyftes fram i avsnittet om tidigare forskning så är stora delar av socialtjänstens verksamhet, med undantag för det förebyggande arbetet, en textuell praktik. Det skrivna är centralt för vad som formar en socialarbetarhändelse och texten koordinerar professionellas arbete och relationer. Beslut grundas på dokumentation, det som socialarbetaren har observerat, definierat, bearbetat med kollegor och överfört till text (Smith 2005; de Montigny 1995).

I det förebyggande sociala arbetet har den textuella praktiken en mindre framträdande roll i formerandet av socialarbetarhändelser. Dokumentation får ofta inte användas för att legitimera beslut eller skapa "fall". Exempelvis är dokumentationen inom föräldrastödjarnas arbete minimal, och personuppgifter får som tidigare beskrevs inte registreras.

Metod

Studien bygger på en etnografisk studie på två familjecentraler i Sverige, en i en mindre och en i en större stad. Etnografi och socialt arbete delar en gemensam grund i att försöka förstå människors livsvillkor och sociala sammanhang och fokus är ofta på den vardagliga praktiken, professionellas arbete och brukares erfarenheter och de komplexa relationer som uppstår i möten mellan professionella och brukare (de Montigny 2018; Sinai-Glazer 2024).

Fältarbetet genomfördes mellan januari 2023 och april 2024. De två familjecentraler som valdes ut baserades på en enkät riktad till alla familjecentraler i Sverige. Enkäten, som ingick i ett större forskningsprojekt finansierat av Forte, fokuserade på familjecentralers arbete med familjer i trans/post migration som lever i långvariga väntanstillstånd efter förändringar i migrationslagstiftningen. Resultaten visade att just

dessas två verksamheter stöttade ett betydande antal familjer i utdragna väntansprocesser.

Datainsamlingen följde en "verktygslåda-logik" (Nicolini 2009), där observationer kombinerades med formella och informella intervjuer. Materialet omfattade fältanteckningar, reflektionsloggar och semistrukturerade intervjuer baserade på en intervjuguide. Vi vistades på varje familjecentral i ungefär ett halvår och deltog i arbetet i snitt två dagar per vecka. Arbetet hade två faser, först observationer och informella samtal, därefter semistrukturerade intervjuer. Under arbetet på en av familjecentralerna tog vi kontakt och intervjuade samt följde fyra föräldrastödjare som tillhörde samma organisation, men som var placerade på fyra olika familjecentraler inom området.

Totalt intervjuades 18 anställda, tre förskollärare, fyra kulturtolkar och elva socialarbetare/föräldrastödjare, varav fem även hade eller hade haft rollen som samordnare. Detta för att få en bredd bland föräldrastödjarnas arbete. Vi genomförde också intervjuer med 21 familjer som tog del av föräldrastödjarnas stöd; dessa familjer hade tillsammans 61 barn. Under studien skuggade vi föräldrastödjarna i flera delar av deras arbete. Många av de vi följde hade lång yrkeserfarenhet, ibland uppemot 40 år, och en stark lokal förankring.

Utifrån vår närvaro på fältet producerade vi fältanteckningar som fångade delar av den sociala praktiken. Att fånga observationer handlar inte bara om att registrera verbal kommunikation, utan också om att observera icke-verbala signaler som gester, pauser, relationer till varandra i rummet (Wästerfors 2022). Vi följde föräldrastödjarna i deras vardagliga arbete från samtal med familjer, deras deltagande på öppna förskolan, samtal och möten med kollegor och samverkansaktörer samt i utåtriktade verksamheter. Att genomföra observationer innebär att stiga in i andra människors världar, att möta deras aktiviteter och bekymmer på nära håll som förstahandskälla (Wästerfors 2022). Att som forskare vara personen-i-miljön, innebär att vi gjorde avväganden om när vi i vissa fall var observatörer som gjorde fältanteckningar, som när föräldrastödjaren ledde aktiviteter med föräldrar eller hade samtal med familjer, medan vi i aktiviteter där barnen var inkluderade också deltog i aktiviteterna. Detta för att det skulle bli så naturligt som möjligt. Efter att föräldrastödjaren hade haft samtal med familjen, ställde vi frågor om samtalet där de reflekterade över sig själva och samtalet (Floersch et al. 2013). Med hjälp av programvaran NVivo genererades initiala beskrivande koder och teman som sedan jämfördes med fältanteckningarna och reflektionsloggen. En första ingång för att finna teman var alla de gånger föräldrastödjarna uttryckte att de hade *märkt av* något. Det kunde också vara att de såg något,

fick reda på något eller upplevde något. Under resultatdelen ges exempel från analysen av teman om hur det gick till när föräldrastödjarna formade socialarbetarhändelser, från att märka- analysera- insats.

En begränsning i etnografiska studier är att vår närvaro på familjecentralen kan ha påverkat både arbetssätt och våra egna tolkningar. För att motverka detta diskuterade vi preliminära resultat i referensgrupper med professionella från andra familjecentraler, vilket minimerade risk för bias och stärkte studiens robusthet.

Forskningsprojektet är etikprövat och godkänt av Etikprövningsmyndigheten (Dnr 2022-01872-01). Samtycke inhämtades under hela forskningsprocessen från alla deltagare och pseudonymer används. Studien är en del av forskningsprojektet: "Att stärka föräldraskapspraktiker och förmågor i tider av temporaritet: En studie om förebyggande socialt arbete på familjecentraler med familjer som migrerat till Sverige", finansierat av Forte.

Resultat

I detta avsnitt beskrivs hur en "socialarbetarhändelse" formas, med utgångspunkt i hur föräldrastödjare tidigt uppmärksammar strukturella förändringar i mötet med familjer. Framställningen följer processen steg för steg och är organiserad i fem delar: 1) En första märkning 2) Det lokala samtalet med familjen, 3) Reflektionen i rummet, 4) Från det lokala till det extra-lokala 5) Tidiga insatser.

En första märkning

Analysen visar att föräldrastödjarnas konstruerande av en socialarbetarhändelse ofta tar sin början på tre återkommande sätt: (1) att andra aktörer på familjecentralen såsom sjuksköterskor (BVC), barnmorskor eller pedagoger på öppna förskolan uttrycker oro och kontakter föräldrastödjaren, (2) att föräldrarna själva söker upp föräldrastödjaren, eller (3) vilket vi fokuserar här, är att föräldrastödjaren själv uppfattar att något inte stämmer och initierar kontakt med familjen. Tommy beskriver exempelvis hur han märker av ett beteende.

Och jag ser ju att de är stressade, lite spända. En ständig oro. Och det vet vi att det inte är bra för det kroppsliga och systemet. Och det märker man ju (Tommy, föräldrastödjare).

På liknande sätt beskriver Birgitta när hon berättar om en mamma:

hon sucka mycket, hon såg väldigt trött ut, satte sig ute i entrén här när barnen lekte, drog sig undan, nej jag såg att hon inte mådde bra, det var ganska tydligt (Birgitta, föräldrastödjare).

Det lokala samtalet med familjen

Ett första samtal med föräldern/vårdnadshavaren är det andra steget i processen. Här startar en orientering över ett stort fält av områden för att kunna märka ut vad som kan bli relevant som en socialarbetarhändelse. I detta steg har föräldrastödjaren ofta inte en aning om vad de ska söka efter, vilket skiljer sig från myndighetsutövande socialtjänst som ofta vet, exempelvis genom texten i orosanmälningar, vilket område de ska börja att söka vidare "bevis" utifrån. Nedan exemplifieras ett sådant typ av återkommande samtal där en föräldrastödjare försöker finna något relevant som kan starta en första märkning. Det är en annan process och utifrån en annan position än om man som myndighetsövande socialtjänst försöker finna dokumenterbara "bevis" utifrån en mer given kategori med utredande syfte exempelvis inom en barnavårdsutredning. Föräldrastödjarna ställer frågor över ett brett område och genom svaren på frågorna försöker de få fatt i något som kan märkas ut, som kan vara starten för att bilda en socialarbetarhändelse. Nedan exemplifieras detta genom ett första samtal mellan Karin och föräldrarna Hana och Adam.

En förmiddag knackar det på dörren till mottagningsrummet hos föräldrastödjaren Karin. Utanför står en familj: en mamma Hana, en pappa Adam, en nyfödd. I familjen finns också två barn i skolåldern som Adam är pappa till sedan en tidigare relation. De har blivit hänvisade hit av BVC-sköterskan, som i förbifarten uttryckt en vag oro för familjen, till Karin. Det var något med att de inte hade kommit på kallelser under graviditeten. Hana är ny i Sverige, pappan har levt här längre. Bebisen sover, djupt och orörligt, i en vit luddig teddybjörnslik overall. Karin och mamman börjar med att småprata om bebisen. De fyller i varandras kommentarer om att bebisen kanske blir varm i overallen och mamman knäpper med en försiktig hand upp den för att inte råka störa den sovande bebisen. Karin är med och följer varje rörelse Hana tar. När det är klart och

bebisens fortsätter sova i famnen börjar Karin med olika frågor som leder samtalet framåt. Samtalet håller till en början ett lugnt, lite trevande tempo. Hon börjar med att fråga hur många barn som bor i familjen och vilka åldrar de är. Adam berättar att det, förutom bebisens, är tre barn i hemmet, två är från hans tidigare äktenskap och en 18-årig släkting som nyligen flyttat in till dem, men som egentligen bor i en annan stad. Han berättar ingående om 18-åringens situation och vad han gör för honom. Han känner ett ansvar att hjälpa till, då killen har hamnat i ett dåligt gäng och behöver komma bort från det. Han beskriver hur han pushar och stöttar pojken att försöka få ett jobb här, eller ta tag i sin utbildning. Han säger självsäkert att "jag ska nog hitta ett jobb till honom". Karin ställer vidare frågor om barnens sociala situation och vänder sig till Hana för att höra hur hennes kontakt med de andra barnen ser ut. Hana berättar länge och innerligt hur hon och barnen brukar laga mat. Därefter kollar Karin om det är något de undrar över eller behöver hjälp med, i relation till bebisens mående. Först säger båda föräldrarna att det inte är något särskilt. Det är som att de också är undrande över vad Karin kan göra för dem. Karin tycks uppfatta det och hon börjar säga att hon kan försöka hjälpa dem om det är något de behöver. Hon berättar att det finns föräldrautbildningar som de kan gå, och hon tar fram information. Hon säger också att om de vill så kan de bara komma och prata med henne. Hana blir intresserad av föräldrautbildningen. Sen blir det en liten paus och därefter säger hon att de behöver en del kläder till bebisens. Då svarar Adam att de ska få låna. Men de har ännu ingen vagn, vilket är lite mer akut, uttrycker mamman. Pappan svarar att - jag har min syster så vi kommer att kunna låna en av henne. Karin går vidare med sina frågor till mamman, om hon har några hon umgås med och om hon har några platser eller verksamheter som hon besöker? (fältanteckning oktober 2023)

I samtalen mellan föräldrastödjare och föräldrar tycks det som att båda parter söker sig fram i vad föräldrastödjaren kan hjälpa till med, vad som kan märkas ut och bli relevant utifrån en föräldrastödjarposition. Det som Bing och Abrahamsson (2011) beskriver som att föräldrastödjare kan anpassa organisationen efter de behov som

föräldrar själva ger uttryck för. Men föräldrastödjarna börjar ofta i de etablerade kategorierna som är typiska för deras arbete och där de direkt har något att erbjuda, vilket syns i exemplet med Karin, Adam och Hana. Föräldrakapaciteten och relationen till barnen, samt relationen mellan föräldrarna är först i fokus, och Karin erbjuder en föräldrautbildning och individuella samtal. När de kommer in på kläder till barnen, är det första gången föräldrarna uttrycker behov av något de behöver.

När samtalet håller på att rundas av, så tar Adam fram ett papper. Han pekar på det och berättar att de inte har kunnat betala hyran på två månader och riskerar att bli vräkta. Karin dröjer sig kvar vid boendefrågan, fördjupar och utforskar. Frågar om mannen har något arbete? Han börjar berätta om några bilar som han brukar fixa, att det har varit svårt, men han säger att det kommer lösa sig. Karin frågar vem hyresvärden är? Hon frågar vidare om de har kontakt med socialtjänsten? De berättar namnet på socialsekreteraren. Här börjar en insats ta form för Karin. Hon sonderar om det finns andra aktörer i socialt arbete som är involverade. Det visar sig att förutom socialtjänsten finns det också en skolkurator. I samtalet ser hon till att få samtycke av mannen och kvinnan, för att bryta sekretessen så hon kan höra av sig till deras socialsekreterare. (fältanteckning oktober 2023)

de Montigny (1995, 2014) menar att den myndighetsutövande socialarbetaren letar efter olika bevis för *en* typ av övergripande institutionell kategori, som exempelvis ifall ett barn far illa och om det råder omsorgssvikt. Det skapar en koncentrerings på en del, där andra delar kan falla bort och hamna utanför socialarbetarens uppgift. Genom att föräldrastödjarna *scannar* av kan de fånga upp andra behov som livsvillkor och andra svårigheter, men där de inte direkt har socialtjänstens administrativa resurser, exempelvis bevilja ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen, att erbjuda.

Reflektion i rummet

I denna del av resultatet analyseras hur socialarbetarhändelser vidare formas genom reflektion och bearbetning av det som *märks* ut i mötet med familjerna. Föräldrastödjarnas initiala bearbetning och analys kan ske direkt under samtalet med familjen eller strax därefter, antingen själv eller med en kollega. I bedömningen går de ofta först igenom de etablerade kategorierna som föräldrakapacitet och relationen mellan föräldrarna. I fältarbetet hade vi möjlighet att ta del av föräldrastödjarnas reflektioner direkt efter första samtalen. I Karins fall sker en tidig tolkning av pappans agerande, där hon uttrycker tveksamhet kring hans engagemang. Hon beskriver honom som "obrydd över att de snart kunde hamna på gatan" och noterar att "de hade inte ordnat grejer till barnen". Samtidigt görs en annan typ av märkning kring mamman, där hon

uppfattas som trygg och ha en god relation till barnet. Karin reflekterar även över de äldre barnens situation. Men hon säger också att de har kontakt med skolkurator, vilket inbegriper att hon inte behöver agera i deras fall. Hon lägger således sina reflektioner om föräldrakapacitet åt sidan då hon uppfattar mamman som trygg och bra för barnen. Hon fokuserar istället på att de riskerar att bli vräkta och säger att hon måste kontakta socialtjänsten och hyresvärderna. Hon och de andra föräldrastödjarna i materialet återkommer flera gånger till att deras fokus är det lilla barnet, vilket tydliggör deras yrkesmässiga prioritering och hur de centrerar barnets situation i sin analys och bedömning. Utifrån denna märkning av det lilla barnets livsvillkor formas ett etiskt argument som sträcker sig bortom det typiska arbetet på familjecentralen. Detta illustrerar de Montignys (1995) poäng om att socialarbetare konstruerar händelser genom ideologiska och normativa ramar. I detta fall konstaterar Karin att familjen riskerar att bli vräkta inom en vecka. Utifrån den uppkomna situationen skapar hon "ett fall" för sig där hon konstaterar att det är en angelägenhet för henne som föräldrastödjare att forma en socialarbetarhändelse, trots att det inte ingår i de etablerade arbetssätten. Hon beslutar sig för att kontakta deras socialsekreterare och hyresvärd.

Från det lokala till det extra-lokala

Enligt de Montigny (1995) sker formerandet av en socialarbetarhändelse i rörelsen från det lokala till det extra-lokala, där delar av det som händer i möten med familjer lyfts ut och omformas i nya sammanhang och ofta genom text. Texten fungerar som ett centralt medium i denna förflyttning, där teamarbete och kollegiala samtal utgör viktiga steg innan händelsen omvandlas till en skriftlig produkt. I dessa texter används ofta specifika termer och buzzwords för att rikta uppmärksamheten mot särskilda aspekter av "fallet", med en tänkt mottagare som ofta är chefer eller beslutsfattare. På så vis sker en fokusering på enskilda detaljer, intryck och händelser kopplade till en familj eller en individ.

För föräldrastödjare går förflyttningen från det lokala till det extra-lokala till på ett annat sätt och fyller en annan funktion än för den myndighetsutövande socialtjänsten, då text sällan används som medium. Förutom att konstruera en socialarbetarhändelse *i rummet*, så formar föräldrastödjarna en händelse genom att lyfta ut situationer från det lokala sammanhanget och placera dem i andra tider och i andra rum. Förflyttningen mellan rum innebär att de kan upptäcka mönster genom samlade erfarenheter från möten med flera familjer och andra aktörer. Processen från det lokala till det extra-lokala handlar om att muntligt dela erfarenheter mellan sig i kollegiala möten, att röra sig i lokalsamhället och fånga upp flera röster från föräldrar i grupp, samt att jämföra förändringar över tid.

Rebecka som är samordnare beskriver hur personalen på möten formar en kollektiv erfarenhet av att en och en möta fler familjer i osäker tillvaro kopplat till administrativa processer på migrationsverket, och de flesta handlar om att föräldern är i väntan på att få tillstånd att återförenas med den andre föräldern.

det jag hör är ju att det är många som har precis det, man har sin partner utomlands, av olika anledningar dom är inte här, men de ska komma eller inte komma.

På möten pratar man också om familjer som riskerar vräkning, saknar stabilt boende och grundläggande livsvillkor som mat och kläder där buzzworden blir: "hon är ensam", "de är helt utarbetade", "socialt dumpad", "ingen ekonomi", "ingen mat", "vräkning" eller "inga möbler hemma". Ett exempel är när flera föräldrastödjare vid standardiserade hembesök med BVC när bebisen är åtta månader upptäckte att familjerna hade knappa materiella resurser och saknade mat, möbler och husgeråd. Birgitta beskriver när hon första gången var med om en sådan situation. Hon och hennes föräldrastödskollegor började därefter ifrågasätta de standardiserade samtalen om barnsäkerhet och plockmat då andra faktorer *märktes ut* som en socialarbetarhändelse.

BVC pratar ju som de gör, plockmat å ni vet allt det här, säkerhet och jag bara kände efter ett tag att, men då fick jag ju fråga henne men hur har ni det egentligen och då bara hon började berätta och börja gråta och berätta hur hon egentligen hade det. Men det svaret hade ju aldrig BVC fått, hon hade ju fortsatt och svarat artigt på frågor. Jag tänkte hur skulle man kunna prata om plockmat, det finns ju inte ens ett bord, en stol, alltså det finns liksom ingenting. (Birgitta, föräldrastödjare)

I det här fallet handlade det om ett barn med svåra funktionshinder som ännu inte fått plats på förskola. Socialtjänsten ansåg inte att mamman hade sökt tillräckligt många arbeten för att bli berättigad ekonomiskt bistånd och hon hade inte fått ekonomiskt bistånd den månaden.

I de extra-lokala möter de också flera familjer i grupp som beskriver sina situationer. Under en promenad i närsamhället beskriver Carmen hur hon genom att

förflytta sig i lokalsamhället möter grupper av familjer i flera olika sammanhang och får en samlad erfarenhet av försvårade omständigheter från socialtjänst och från en restriktiv migrationslagstiftning. När hon under vår promenad har hälsat på flera under en period säger en av oss forskare som följer med henne:

”Du känner så många”. Carmen svarar: ”Ja, det är ett nät, allt hänger ihop. Jag träffar barnen där, deras mammor där, deras syskon där. Det är så här vi märker saker.” Jag frågar vad hon kan märka på detta sätt. Hon berättar att hon uppmärksammade att flera familjer saknade platser och aktiviteter under sommaren. Genom att anordna gruppaktiviteter mötte de många som beskrev en vardag med mycket knappa ekonomiska resurser och svårigheter att få pengarna att räcka, samtidigt som de befann sig i långa byråkratiska processer med myndigheter som till exempel hur länge de fick stanna i Sverige eller i området. (fältanteckning, februari 2023).

En av familjecentralerna arbetade även systematiskt efter att de samlat erfarenhet av att fler av familjerna med migrationserfarenhet. De använde sitt handlingsutrymme och utvecklade en muntlig dialogmodell för att genomföra en bredare kartläggning och analys av familjernas situation. Det var ingen arbetsuppgift de var ålagda att göra. De valde att prioritera frågan om barnfattigdom, då de hade observerat en ökning av antalet barn till utrikesfödda föräldrar som levde i fattigdom. Aktiviteterna innehöll bland annat att anordna aktiviteter för barnen i ett bostadsområde och att samtidigt samla in erfarenheter från föräldrarna om deras situation och behov.

Förutom att samla liknande händelser från flera familjer så märker de också ut händelser genom en jämförelse i tiden, gentemot sina erfarenheter av att ha arbetet inom socialtjänst och i samma område under en lång tid. De diskuterar att det har blivit högre och ibland omöjliga krav från socialtjänsten för att erhålla ekonomiskt bistånd, vilket förorsakar att många familjer hamnar i svåra livsvillkor. Det är bland annat tolkningen av att ”stå till arbetsmarknadens förfogande” och att undantagsregler används mer restriktivt (SoL 2025:400 3§). De märker också försämrat stöd från socialtjänsten när det gäller boende.

Man trodde kanske att om man är nyförlöst så kan man kanske få någonstans att bo, så inser man, att det är inte så självklart längre. Det har varit väldigt mycket så här ibland att jag har fått ta in våran chef och ha möten och det var ändå inget som var självklart på något sätt (*att göra något åt*), utan helt plötsligt så var det så (Karin, socialarbetare)

Sammanfattningsvis genom att inte fokusera och skriva om ett fall så som myndighetsutövande socialtjänst arbetar utan röra sig i tid och rum, har föräldrastödjarna förmåga att märka ut och formera en socialarbetarhändelse som inte bara är individfokuserad utan där de också märker ut "kollektiva fall", där flera fall skapar en förståelse av att det har skett strukturella förändringar som påverkar familjerna. Detta sker genom kollektiva möten, genom att röra sig i lokalsamhället och samla in grupper av föräldrar, samt genom att jämföra med sina tidigare erfarenheter. Denna kollektiva konstruktion innebär att fokus ändras från att märka individuella förmågor som förälder till att märka livsvillkor. En barncentrerad etisk prioritering ("mitt fokus är det lilla barnet") fungerar som en legitimeringsprincip för att bredda fokus från individ/föräldraförmåga till livsvillkor, och för att förflytta frågor från det lokala samtalet till andra rum och vidare till "kollektiva fall". Genom den legitimeringen så producerar de policy (Brodkin 2011) genom skapandet av en muntlig modell för kartläggning av barnfattigdom på strukturnivå kopplat till boende och föräldrar. En sådan barncentrerad etisk prioritering stöds också av principer som genomsyrar lagstiftning om att förebyggande socialt arbete ska främja god samhällsmiljö och goda förhållanden för barn och unga (SoL 2025:400, 6 § 5).

Tidiga insatser – från det enskilda till det bredare

Under studien framträdde ett flertal tidiga insatser för att försöka möta familjernas behov, vilka sträcker sig över flera nivåer: från individuellt stöd till kollektiva aktiviteter samt försök att påverka andra samhällsaktörer. Dessa tre beskrivs nedan under var sitt avsnitt. Insatserna möjliggörs genom en bred tolkning av uppdraget, ofta legitimerad med en barncentrerad etisk prioritering med hänvisning till det övergripande målet att främja jämlika livsvillkor för barn. Samtidigt är detta ett osynligt arbete. Det syns inte i arbetsbeskrivningar, diskuteras sällan på möten och saknar ofta organisatoriskt materiella resurser. En utmaning är bristen på egna resurser för att möta de behov som identifierats och påverka andra samhällsaktörer som socialtjänst och migrationsverket: "Det blir en liten skärva jag kan hjälpa till med", säger föräldrastödjaren Kristina.

Individnivå – stöd här och nu

Som svar på de återkommande behov som beskrevs ovan så utformar föräldrastödjarna ett antal handlingar på individnivå vilket ofta handlar om att akut bidra genom praktiskt vardagsstöd, som kläder till barnen, husgeråd, ekonomiskt stöd genom matku- ponger eller bistå i kontakt med myndigheter. Det kan också handla om att hitta gratis

fritidsaktiviteter för barnen. Att hjälpa i kontakt med olika myndigheter som socialtjänst, försäkringskassa och migrationsverket är bland de vanligaste stöden som ges.

Maria: ja precis och oftast är det är lite sådär myndighetspapper då brukar de ta hit dom på öppna förskolan,

Intervjuare: säger ni alltid ja, eller hur gör ni, hjälper ni alltid till eller

Maria: ja..jo..eller försöker om man tycker att det är att det här kanske hör hemma nån annanstans att man försöker bolla vidare där det hör hemma då, ja

I vissa fall agerar föräldrastödjaren som företrädare för familjen gentemot myndigheter, vilket bland annat beskrivs av Kristina som att "elda på socialtjänsten". Genom personliga kontakter inom socialtjänsten försöker de lyfta fram barnets behov och påskynda eller förändra stödinsatser. Då många har arbetat länge använder de sina personliga kontakter. Ann-Marie beskriver hur hon försöker använda sina äldre kollegor inom socialtjänsten och gå via kontakter vid "barn och unga" för att påverka andra delar av socialtjänsten som ekonomiskt bistånd.

På mottaget har jag några gamla som jag alltid ringer, sen har jag en som jobbar med ungdomar (...) så jag har ju några såna här favoriter. Sen har jag några gamla kollegor som har gått i pension som ibland man får bolla med. De är så snabba de unga socialsekreterarna kan jag känna. (Ann-Marie, föräldrastödjare)

Samtidigt betonas att dessa insatser inte är långsiktiga eller rutinmässiga. De uppstår ofta som svar på direkta behov och bygger på relationer snarare än organisatoriska strukturer. Flera uttrycker att det stöd som de ger inte förändrar de bakomliggande villkoren, utan utgör tillfälligt stöd. Det finns dock försök att etablera mer systematiska insatser, bland annat genom samverkan med socialtjänsten och andra aktörer.

Gruppnivå – organiserade aktiviteter i utkanten

Som svar på återkommande mönster och behov som inte ryms inom det formella uppdraget, utvecklar en av familjecentralerna även insatser som blir rutinartade och där de kan fånga in fler i samma situation. Dessa liknar det som inom uppsökande socialt arbete benämns som utkantsarbete som syftar till aktiviteter som sker bortom kärnuppgifterna inom en verksamhet (Andersson, 2018). Föräldrastödjarna identifierar behov kopplade till ekonomi och försörjning, vilket inte ligger inom ramen för kärnuppgifter på en familjecentral, och försöker integrera dessa i verksamheten genom projektbaserade aktiviteter. En av dessa är att upparbeta ett samarbete med en lågtröskelverksamhet, vilket initierades efter flertalet hembesök där familjer saknade grundläggande delar som husgeråd och möbler.

ja då har vi ju våran XX (namn på en annan lågtröskelverksamhet inom socialtjänsten) också, en som jobbar där han som samlar på sig sånt som folk inte vill ha och så ger han bort till såna som behöver. Han är lite sån Robin Hood (skratt) (Birgitta, föräldrastödjare)

Ett annat initiativ är gratis soppluncher på måndagar, som ett sätt att erbjuda matstöd och främja gemenskap. Ett ytterligare är en efter-skolan-klubb för barn i familjer som lever i långvariga väntan på migrationsbeslut, där barnen saknar rätt till fritids. Klubben bygger på samarbete mellan kulturskolan, öppna förskolan och föräldrastödjare. Detta initierades efter samtal med en grupp av föräldrar i lokalsamhället. För att kunna initiera och genomföra sådana typer av projekt så handlar det för föräldrastödjarna om att de måste ha ett eget engagemang och stöd från cheferna. Utan stöd från chefen riskerar detta arbete att inte få organisatorisk legitimitet som en del av kärnuppgifterna på en familjecentral.

Här beskriver Maria om vad som är viktigt:

alltså nummer ett, det måste finnas chefer som säger, det här är ett viktigt arbete, den här målgruppen måste ni prioritera. Det gör ju vår chef, alltså 2023 här måste vi ha tydliga mål och planering för hur vi möter den här målgruppen, som lever i väldigt stor fattigdom

med ekonomiskt bistånd. Så det är nummer ett att jag måste ha stöd av min chef. Och nummer två är ju att jag måste ha nån form av intresse själv och vilja och göra det, annars blir det inte kul, svårt också (Maria, föräldrastödjare)

Strukturnivå – försök till samordning

Under fältstudierna initierades ett försök att lyfta strukturella villkor genom samverkan mellan flera samhällsaktörer. Arbetet tog sin början i en kommunal kartläggning som visade att barnfattigdomen ökat. Vid ett möte deltog 17 aktörer, däribland socialtjänst, förskola, tandvård, fysioterapi och familjecentralens personal.

Diskussionen inleds med att föräldrastödjarna Maria och Pernilla har fokus på fattigdom, men under mötet glider det snabbt över till frågor om kultur, föräldraskap och hälsa. Under en runda där alla ska beskriva vad de ser för behov berättar en person om sin nya tjänst som hälsopromotör vilket får stort utrymme.

När tandvården tar vid, skiftar samtalet till: karies. Den nya tjänsten som hälsopromotör väcker intresse, och karies blir snabbt en symbol för något större, ett mätbart tecken på ohälsa, ett problem som kan angripas. Hon beskriver att karies är ett tecken på att något inte är bra. Många håller med och uppmuntrar och är glada över att den här nya tjänsten är tillsatt. Hon berättar vidare vad hon kan göra, att hon kan komma ut till verksamheter och ha olika samtal med föräldrar för att fånga upp och erbjuda stöd i mat och hälsa. Det leder vidare till att en tandläkare beskriver hur många barn som har karies. Statistiken blir synlig och karies en kategori som blir något som gör det gripbart att agera, med att erbjuda tandhälsosamtal. BVC-personalen hakar på och samtalet glider över till matvanor, oro kring barns vikt, och vikten av gemensamma måltider utan skärmar. Det blir tydligt att mat, precis som tänder, är en ingång till att fokusera på ohälsa. Förskolechefen berättar om hur personalen sett föräldrar ge sina barn chokladbitar vid lämning. Sakta men säkert formas en gemensam kategori: hälsa. Ett förslag om en hälsovecka väcks, en vecka fylld av aktiviteter för barn och

föräldrar. En föreslår att hälsoveckan också kan innehålla hälsa och idrott för att få ett helhetsperspektiv på hälsa. Man bestämmer att ha ett fortsatt möte om att planera hälsoveckan och därefter är det dags för en paus. (fältanteckning mars 2023)

Efteråt uttrycker Pernilla frustration ”Det var inte riktigt det här jag tänkte mig. Det är inte det här familjerna behöver”. Hon markerar därmed en diskrepans mellan de behov som identifierats i det faktiska mötet med familjer och den riktning som samverkansmötet tar. Samtalet förskjuts till matvanor, skärmtid och vikten av gemensamma måltider. Genom att omformulera fattigdom till ohälsa möjliggörs insatser inom befintliga organisatoriska ramar, men samtidigt sker en förskjutning av ansvar, från strukturella villkor till individens livsstil. Föräldrastödjarna upplever att denna omdefiniering riskerar att osynliggöra de ekonomiska och sociala villkor som familjerna lever under, och att insatserna därmed inte riktas mot de faktiska behoven. Familjestödjarens frustration över mötet bekräftar en snäv syn på familjecentralens uppdrag om att stärka föräldraskap genom information, rådgivning och utbildning (Devaney et al. 2024). Detta visar hur svårt det är att, trots ett visst handlingsutrymme, integrera utkantsarbete i kärnuppdraget och synliggöra familjers behov på både lokal och nationell nivå.

Sammanfattning och slutdiskussion

Resultatet visar hur föräldrastödjare successivt formar socialarbetarhändelser genom att märka i det lokala mötet, att bearbeta genom kollegial reflektion och rörelse mellan rum, och därefter att handla genom att erbjuda någon form av stöd. Genom att röra sig mellan olika rum och tidsperioder urskiljer de återkommande mönster som pekar på strukturella förändringar, såsom ökande ekonomisk utsatthet, bostadsosäkerhet och konsekvenser av en mer restriktivt myndighetsutövande socialtjänst och migrationspolitik. På så sätt omformas individuella observationer till kollektiva ”fall”, där fokus förskjuts från föräldraförmågor till barns livsvillkor.

Det stöd som formas utifrån denna process rör sig från akut individuellt stöd, till projektbaserade gruppaktiviteter och försök att påverka andra aktörer. I samverkansforum riskerar dock dessa strukturella problem att omformuleras till frågor om livsstil och hälsa, vilket individualiserar problemen och försvårar möjligheten att adressera de bakomliggande orsakerna.

Studien visar en central paradox i att föräldrastödjarna har en unik lokal kunskap om förändrade livsvillkor för barn och familjer, men saknar institutionella resurser och textuella strukturer för att omsätta denna kunskap i långsiktiga insatser eller policy. Deras handlingsutrymme och avsaknaden av omfattande dokumentation gör det möjligt att tidigt fånga upp utsatthet, men bidrar samtidigt till att den kunskap som skapas tenderar att bli osynlig i det bredare sociala arbetet. Eftersom text har en stark diskursiv makt, genom att fixera och legitimerar problem, riskerar frågor som fattigdom snabbt att omformuleras när de kommuniceras i dialog med andra aktörer.

Studien visar också hur föräldrastödjare uppmärksammar samhällsförändringar i mötet med familjer och hur de konstruerar socialarbetarhändelser på andra villkor än inom myndighetsutövande socialtjänst. I myndighetsutövningen spelar texten en central roll för att avgränsa och forma ”fall”. Föräldrastödjarna arbetar i stället utifrån en praktik som präglas av att märka av snarare än att bevisa, och där observationer görs inom ett brett spektrum av vardagliga situationer. Deras förflyttningar mellan tid och rum möjliggör en rörelse från det individuella till det generella, vilket utmanar den snäva fallkonstruktion som de Montigny (1995) menar präglar det myndighetsutövande arbetet.

Möjligheten att omsätta denna bredare analys i faktiska insatser är dock begränsad. Föräldrastödjare kan ge stöd på individnivå och ibland påverka den egna organisationen genom utkantsarbete, men deras möjligheter att påverka strukturella villkor eller andra samhällsaktörers beslut tycks vara små. Detta ligger i linje med Lipskys (2010) teorier om att vardagliga praktiker präglas av begränsade resurser, otydliga mandat och behovet att utveckla strategier för att hantera komplexa situationer. Föräldrastödjarna har ett handlingsutrymme som gör det möjligt att agera flexibelt, men saknar samtidigt de institutionella resurser som krävs för att åtgärda de strukturella villkor som formar familjernas liv. Brodtkin (2011) visar vidare hur sådana vardagliga beslut skapar en ”policy i praktiken”, vilket också syns i hur föräldrastödjarna tar initiativ till lokala insatser som svar på återkommande mönster de identifierar. Föräldrastödjarna befinner sig därmed i ett spänningsfält mellan att agera på strukturella orsaker till utsatthet, såsom fattigdom, bostadsbrist och migrationsrelaterade hinder, och att arbeta inom ramar som saknar resurser för sådana insatser. När de försöker kommunicera denna kunskap i samverkansforum tenderar problemen att omformuleras till individnivå och livsstilsfrågor.

Studien visar sammantaget att det förebyggande arbetet erbjuder en alternativ process för att skapa socialarbetarhändelser, och den tycks sakna den organisatoriska genomslagskraft som textbaserade praktiker ger. För att denna kunskap ska få bety-

delse på policy- och systemnivå behöver det förebyggande sociala arbetets perspektiv ges ökad legitimitet och integreras i det bredare socialpolitiska fältet.

Studiens huvudsakliga begränsningar är att den främst bygger på arbetet på två familjecentraler som valdes utifrån en enkät som visade att de mötte många familjer i väntan på migrationsbeslut. Det ger fördjupad förståelse för just dessa villkor men begränsar överförbarheten till familjecentralers arbete i andra typer av kommuner och organisatoriska kontexter.

Referenser

- Andersson, B. (2013). Finding ways to hard to reach—considerations on the content and concept of outreach work. *European Journal of Social Work*, 16(2), s. 171–186. doi: 10.1080/13691457.2011.618118
- Andersson, B. (2018). *Fringe Work—Street-level Divergence in Swedish Youth Work*. In The SAGE Handbook of Youth Work Practice (s. 284–297). SAGE Publications Ltd.
- Bing, V. & Abrahamsson, A. (2011). Vem annars ska göra det vi gör—om socialt arbete på familjecentral. *Socialmedicinsk tidskrift*, 88(2), s. 144–154. doi: 10.62607/smt.v88i2.43853
- Blomberg, H., Kroll, C. & Meeuwisse, A. (2013). Nordic social workers' assessments of child welfare problems and interventions: a common model in child welfare?. *European Journal of Social Work*, 16(3), 311–326. doi.org/10.1080/13691457.2012.685700
- Brodin, E. Z. (2011). Policy work: Street-level organizations under new managerialism. *Journal of public administration research and theory*, 21(suppl 2), s. i253–i277. doi.org/10.1093/jopart/muq093
- Bulling, I. S. (2017). Stepping through the door—exploring low-threshold services in Norwegian family centres. *Child & Family Social Work*, 22(3), s. 1264–1273. doi: 10.1111/cfs.12343
- Cesares Olsson, M. (2022). *Nationell vägledning Familjecentral Samverkan för barns bästa*. Föreningen för familjecentralers samverkan.
- de Montigny, G. A. (1995). *Social working: An ethnography of front-line practice*. University of Toronto Press.
- de Montigny, G. A. (2014). Doing Child Protection Work. In Turner, S. M. & Smith, D. E. *Incorporating Texts into Institutional Ethnographies* (s. 187–208). University of Toronto Press.
- de Montigny, G. (2018). Social workers' peculiar contribution to ethnographic research. *Qualitative Social Work*, 17(3), s. 452–468. doi.org/10.1177/1473325016678310
- Devaney, C., Mac Donald, M. & Holzer, J. (2024). A social justice perspective on the delivery of family support. *Children and Youth Services Review*, 159, 107494. doi:10.1016/j.childyouth.2024.107494
- Floersch, J., Longhofer, J. & Suskewicz, J. (2013). The use of ethnography in social work research. *Qualitative Social Work*, 13(1), s. 3–7. doi.org/10.1177/1473325013510985
- Föreningen för familjecentralens främjande. (n.d.). <https://familjecentraler.se/>
- Golsäter, M. & Andersson, A. C. (2024). Collaborative extended home-visits as a key to facilitating early support within the frame of a family centre in Sweden. *BMC Health Services Research*, 24(1), s. 1532. doi.org/10.1186/s12913-024-12039-z
- Grymonprez, H., Roose, R. & Roets, G. (2017). Outreach social work: From managing access to practices of accessibility. *European Journal of Social Work*, 20(4), s. 461–471. doi.org/10.1080/13691457.2016.1255589
- Gümüşcü, A., Nygren, L. & Khoo, E. (2020). Social work and the management of complexity in Swedish child welfare services. *Nordic social work research*, 10(3), s. 257–269. doi.org/10.1080/2156857X.2018.1542336
- Lillis, T., Leedham, M. & Twiner, A. (2020). If it's not written down it didn't happen. *Journal of Applied Linguistics and Professional Practice*, 14(1), s. 29–52. doi.org/10.1558/jalpp.36377
- Lipsky, M. (2010). *Street-level bureaucracy: Dilemmas of the individual in public service*. Russell Sage Foundation.

- Littmarck, S., Lind, J. & Sandin, B. (2018). Negotiating parenting support: Welfare politics in Sweden between the 1960s and the 2000s. *Social Policy and Society*, 17(3), s. 491–502. doi:10.1017/S1474746417000574
- Morrow, F. (2024). Invisible authors: an ethnography of the social life of social work assessment. *Journal of Social Work Practice*, 38(4), s. 373–386. doi.org/10.1080/02650533.2024.2402811
- Nicolini, D. (2009). Zooming in and out: Studying practices by switching theoretical lenses and trailing connections. *Organization studies*, 30(12), s. 1391–1418. doi.org/10.1177/0170840609349
- Roesch–Marsh, A. (2018). Professional relationships and decision making in social work: Lessons from a Scottish case study of secure accommodation decision making. *Qualitative Social Work*, 17(3), s. 405–422. doi.org/10.1177/1473325016680285
- SFS 2019:481 Lag om dels fortsatt giltighet av lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige, Justitiedepartementet.
- SFS 2021:813 Förordning om ändring i utlänningsförordningen (2006:97), Justitiedepartementet.
- SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*. Socialdepartementet.
- SFS 2025:400. *Socialtjänstlag*. Socialdepartementet.
- Sinai-Glazer, H. (2024). Revisiting the Bond between Social Work and Ethnography. *The British Journal of Social Work*, 54(6), s. 2774–2789. doi.org/10.1093/bjsw/bcae047
- Smith, D. E. (2005). *Institutional ethnography: A sociology for people*. Altamira Press, cop.
- SOU 2020:47 Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2020/08/sou-202047/>
- Ulfsdotter, M. & Borén, Å. (2023). *Familjecentraler och familjecentralsliknande verksamheter – kartläggning, analys och förslag*. Folkhälsomyndigheten/Socialstyrelsen.
- Wästerfors, D. (2022). *Designing for observation*. I U, Flick. The SAGE Handbook of Qualitative Research Design, s. 716–730. SAGE.